

Poradenské služby a zaměstnávání osob se zdravotním postižením

Text k modulu
Právní rámec výkonu poradenské činnosti

Autor: doc. PhDr. Bohumil Stejskal, CSc.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Poradenství

Poradenství je činnost zaměřená na:

- překonání problému jednotlivce
- překonání překážek bránících rozvoji osobnosti člověka
- případné přijetí některých nezbytných osobních omezení
- podporu sebevědomí člověka v krajním případě, kdy nezbude než smíření se vzniklou situací a je třeba ho vést k orientaci na jiný systém hodnot

- Speciální poradenství je komplex poradenských služeb určených zdravotně postiženým, zdravotně nebo sociálně znevýhodněným jedincům, jejichž handicap má dlouhodobý nebo trvalý charakter. Jeho posláním je zmírnění, eliminování nebo kompenzování příčin, které brání jedinci s postižením či se znevýhodněním začlenit se do života a pracovního uplatnění ve společnosti.
- Má interdisciplinární charakter a řešení často nacházíme až na průsečíku stanovisek více vědních oborů

Fáze poradenského procesu:

1. Naslouchání s empatií
2. Navázání vztahu
3. Nabídka možných řešení s poskytnutím klientovi práva volby
4. Respektování rozhodnutí klienta a na základě společné vůle a shody usilovat o dosažení nápravy

Formy (podoby) poradenské podpory:

- Akutní konzultace - krizová intervence
- Jednotlivá (neakutní) konzultace
- Dlouhodobé vedení - opakované konzultace

Komunikační aspekty v poradenství

Základní podmínky úspěšné komunikace:

- oboustranně srozumitelný jazyk
- oboustranný zájem na dorozumění
- propojení myšlenkových okruhů obou partnerů
- existence společné či obdobné zkušenosti
- přiměřené postoje obou stran ke sdělovanému

Druhy komunikace

- přímá ("tváří v tvář")
- nepřímá, zprostředkovaná komunikačními prostředky nebo jinou osobou
- verbální
- neverbální (gesta, mimika, pohyby očí, intonace a kadence hlasu, prostorová distance atd.)
- fixovaná (zaznamenaná, s informacemi lze kdykoliv pracovat)

Poruchy komunikace

- autoritářská komunikace (vnucování vlastních postojů)
- destruktivní komunikace (ponižuje a uráží druhého člověka)
- disjunktivní komunikace (reaguje irelevantně, např. s humorem)
- poruchy v komunikačním kanále (hlučné prostředí, nesoustředěnost)
- nevhodný slovník (přílišná odbornost nebo naopak slangové výrazy)
- neverbální projevy, které způsobují posunutí významu slov nebo deformaci obsahu sdělení (zrudnutí, výraz tváře, vztek, emotivní akcentace)

Legislativní zakotvení poradenských služeb ve školství

Výklad vyhlášky č. 72/2005 Sb., o
poskytování poradenských služeb ve
školách a školských poradenských
zařízeních

Komu jsou poskytovány zdarma:

- dětem, žákům, studentům
- zákonným zástupcům
- školám a školským zařízením

Obsah činnosti - úkoly:

- vytváření podmínek
- naplňování vzdělávacích potřeb
- prevence a řešení výukových a výchovných potíží
- podmínky pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami
- profesní orientace
- podmínky pro národnostní menšiny
- podmínky pro žáky mimořádně nadané
- rozvoj profesních dovedností pedagogických pracovníků
- zmírňování důsledků zdravotního postižení

Poradenské instituce působící v regionálním školství:

- škola
 - všichni učitelé a vychovatelé
 - ředitel školy
 - výchovný poradce
 - školní psycholog
 - školní speciální pedagog
- pedagogicko psychologická poradna
- speciálně pedagogické centrum
- středisko výchovné péče (podle zákona č. 109/2008 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů)

Škola se zabývá:

- výchovnými problémy
- školní neúspěšností
- prevencí sociálně patologických jevů
- kariérovou (profesní) orientací žáků
- integrací žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- vzděláváním mimořádně nadaných žáků
- metodickou podporou učitelům
- spoluprací s rodiči

Pedagogicko psychologická poradna se zabývá:

- pedagogickou a psychologickou diagnostikou žáků
- školní připraveností
- doporučením k zařazení žáka do příslušné školy
- speciálními vzdělávacími potřebami
- diagnostikou a pomocí žákům se SPUCH
- službami škole a rodičům při řešení výchovných problémů
- osobnostní perspektivou a profesní orientací žáků
- pomocí neúspěšným žákům
- metodickou pomocí učitelům a rodičům
- prevencí sociálně patologických jevů

Speciálně pedagogické centrum se zaměřuje především:

- na služby žákům se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním
- vykonává speciálně pedagogickou a psychologickou diagnostiku
- vydává doporučení k zařazení žáka do příslušné školy
- zajišťuje péči o tyto žáky včetně integrace
- poskytuje rady a pomoc pedagogům i zákonným zástupcům
- poskytuje metodickou pomoc a podporu školám

SPC bývá zpravidla odborně a personálně orientováno na určitý druh postižení, nejčastěji při speciální škole téhož zaměření.

Zaměstnávání osob se zdravotním postižením základní dokumenty

Práva osob se zdravotním postižením na ekonomické a sociální zabezpečení a na uspokojivou životní úroveň

Deklarace práv zdravotně postižených osob - Valné shromáždění OSN dne 9. 12. 1975 - článek 7

Přijato i tehdejší Československou socialistickou republikou

Česká právní úprava ochrany osob se zdravotním postižením vychází:

- z Úmluvy Mezinárodní organizace práce z roku 1983 (ve Sbírce zákonů č. 72/1985 Sb.)
- z Evropské sociální charty (ve Sbírce zákonů č. 13/2000 Sb.)
- z vyhlášky č. 182/1991 Sb., o sociálním zabezpečení
- ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
- ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- z Národního plánu podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2006-2009 (usnesení vlády ČR, vydal Úřad vlády r. 2005)

Cíl Národního plánu:

- Vytvořit systém pracovní rehabilitace zahrnující:
- poradenství
- přípravu pro pracovní uplatnění
- umístování do zaměstnání
- vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání

Hlavní nástroje:

- vytváření pracovních podmínek
- právní ochrana
- zprostředkování zaměstnání
- hmotná motivace zaměstnanců a zaměstnavatelů
- rekvalifikace
- vzdělávání

Právní rámec zaměstnávání osob se zdravotním postižením

- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška MPSV č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon o zaměstnanosti, ve znění vyhlášky č. 507/2005 Sb.
- Vyhláška MPSV č. 519/2004 Sb., o rekvalifikaci uchazečů a zájemců o zaměstnání a o rekvalifikaci zaměstnanců
- Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce

Zákon o zaměstnanosti za osoby zdravotně postižené považuje:

- osoby plně invalidní
- osoby částečně invalidní
- osoby se zdravotním znevýhodněním

Přibližné počty zdravotně postižených v ČR

Nejpočetnější skupiny:

- sluchově postižení - 300 tisíc, z toho 15 tisíc zcela neslyšících
- mentálně postižení - 300 tisíc
- tělesně postižení
(nebo s vadami pohybového ústrojí - 300 tisíc)

Dále:

- zrakově postižení - 60 tisíc, z toho 17 tisíc nevidomých
- s poruchami komunikačních schopností - 60 tisíc
- epileptici - 140 tisíc
- diabetici - 480 tisíc
- duševně nemocní - 100 tisíc
- lidé po cévní mozkové příhodě - 150 tisíc

Statisticky je to přibližně každý desátý člověk.

Povinnosti zaměstnavatelů

- při počtu více než 25 zaměstnanců zaměstnat 4 % zdravotně postižených
- vést evidenci osob se zdravotním postižením
- zajistit rovné zacházení
- nepřipustit jakoukoliv diskriminaci
- spolupracovat při pracovní rehabilitaci s úřadem práce

Náhradní plnění

- odebíráním výrobků nebo služeb od zaměstnavatelů zaměstnávajících více než 50 % zdravotně postižených
- zadáváním zakázek těmto zaměstnavatelům
- odebíráním výrobků chráněných dílen
- odebíráním výrobků od osob zdravotně postižených samostatně výdělečně činných
- odvodem do státního rozpočtu 1,5násobku průměrné mzdy za každého nesplněného zdravotně postiženého

Práva zaměstnavatelů zdravotně postižených zaměstnanců

Zaměstnavatelé mají právo na:

- informace a poradenství od úřadů práce
- pomoc při vytváření pracovních míst
- spolupráci při řešení individuálního přizpůsobování pracovních míst

Výhody zaměstnavatelů při zaměstnávání osob se zdravotním postižením:

- daňové zvýhodnění - snížení základu daně
 - za osobu se ZPS o 18 tisíc Kč ročně
 - za osobu s těžkým zdravotním postižením o 60 tisíc Kč ročně
- příspěvky
 - příspěvky, dotace, výpomoci od úřadu práce do 80 tis. Kč na jedno pracovní místo
 - příspěvek na zřízení chráněného pracoviště do 100 tis. Kč na jedno pracovní místo
 - příspěvek na úhradu provozních nákladů do 40 tis. Kč na jednu osobu s handicapem
 - příspěvek zaměstnavatelům s více než 50 % zaměstnanců se ZPS do výše skutečných mzdových nákladů do 8 tis. Kč
 - příspěvek na pracovní rehabilitaci
- příspěvky, které jsou určeny všem zaměstnavatelům
 - příspěvek na zapracování (na dobu 3 měsíců)
 - příspěvek na místo zřízené pro osobu, které nelze zajistit pracovní uplatnění jiným způsobem (v plné výši mzdových nákladů včetně pojištění na dobu 12 měsíců)

Výhody zaměstnavatelů při zaměstnávání osob se zdravotním postižením:

- **Daňové zvýhodnění - snížení základu daně**
 - za osobu se ZPS o 18 tisíc Kč ročně
 - za osobu s těžkým zdravotním postižením o 60 tisíc Kč ročně
- **Příspěvky**
 - příspěvky, dotace, výpomoci od úřadu práce do 80 tis. Kč na jedno pracovní místo
 - příspěvek na zřízení chráněného pracoviště do 100 tis. Kč na jedno
 - pracovní místo
 - příspěvek na úhradu provozních nákladů do 40 tis. Kč na jednu osobu s handicapem
 - příspěvek zaměstnavatelům s více než 50 % zaměstnanců se ZPS do výše skutečných mzdových nákladů do 8 tis. Kč
 - příspěvek na pracovní rehabilitaci

Výhody zaměstnavatelů při zaměstnávání osob se zdravotním postižením:

- **Příspěvky, které jsou určeny všem zaměstnavatelům**

- příspěvek na zapracování (na dobu 3 měsíců)
- příspěvek na místo zřízené pro osobu, které nelze zajistit pracovní uplatnění jiným způsobem (v plné výši mzdových nákladů včetně pojištění na dobu 12 měsíců)

Současné nedostatky

- **špatná informovanost** osob se ZPS i zaměstnavatelů (Např. zaměstnanec se ZPS již pracuje, ale tají své postižení ze strachu, aby nepřišel o místo. Zaměstnavatel to neví a tím se připravuje o výhody a příspěvky. Jiný zaměstnavatel zase není informován o výhodách, ani o příspěvcích, a proto raději volí odvody.)
- **špatná evidence** (Např. zaměstnavatel chce zaměstnat osobu se ZPS, ale o žádné neví. Úřad práce nemá takovou osobu v evidenci. Zaměstnavatel musí přesto platit odvody. Nyní je již řešení na www.prace.cz.)
- **podvádění a zneužívání** (firmy se domluví na tom, že si mezi sebou pošlou zboží přes firmu zaměstnávající více než 50 % osob s postižením)

Proto dojde ke změnám

Podporované zaměstnávání

- Postup:
 1. Vyhledání vhodné práce
 2. Doprovázení do práce
 3. Osobní asistence přímo na pracovišti
 4. Pomoc při navazování kontaktů a vyřizování formalit
 5. Trénink dovedností a případná pomoc až do doby, kdy zaměstnanec zvládá práci zcela samostatně a je schopen udržet si zaměstnání
- Je to vhodná alternativa pro osoby s mentálním nebo kombinovaným postižením.